

ACC. N.R. M. 13495:1-10,

Landskap: Östergötland

Upptecknare:

Stephan Faxälv.

Härad: Ydre

Berättare:

Erik Jönsson

Socken: Inpre

Berättarens yrke:

Levbr.

Uppteckningsår: 1957

Född år

1895

i

Inpre.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Trollkunniga. s. 1-3.

Magi med mjölk. s. 1-2.

Bollsjuka hos kalvar. s. 2-3.

Kastrering av tjurar. s. 4-5.

Trollskott hos kor. s. 6-7.

Kors i dragen. s. 8.

Utkon i Ydre. s. 9.

Flyddes bogar mot trolldom. s. 10.

Hän på trakten bröde en gumma som hette
Maj-Stina i Bäckstugan. Vår skärtisdagsmorgon gick
hon ut naken på gördelstaden och ropade: "Så långt
som Jena rop här, liksom sauket mig."

Samma gumma skär en x i mjölken med en
stälkniv och hön en gördande kol över mjölken. Detta
gjorde hon för att hennes mjölk inte skulle bli förtrollad.

En annan gumma bröde här på orten. Han hette
Petter i Borgen (Jöf. s. 1880). Han var ökad som troll-
gutte. Det finns här en ställe, som heter Hærestugan.
Skäddaren, som bröde där, hade en son, som blev kolpntör.
Han har berättat följande för mig: En gång, när han
var liten, gick han till Borgen för att hämta mjölk. Petters
bror var där ute och mjölkade. Han kom in och sade åt
Petter, att ikväll fick de inte en droppe mjölk, för kom a vika
inte släppa ned mjölken. Pojken bröjde där att gråta,
för någon annan med hade de inte hemma hos skäddaren.

På en sådant sätt: "Du skall inte vara ledsen, pojke, du skall nog få mjölk." Därefter tog Petter & stycken till kuivorna, gick ut med dem i ladugården och slog in dem i säggen. Just då kom Maj-Stina springande och skrek: "Du har kallat på mig, Petter." Petter svarade: "Du skall inte ta mjölken åt mitt häll utan hålla dig åt ditt häll! Men nu gör det tillsammans, för som du ser, tar jag mjölken ifrån dig i kväll." Just då började mjölken fylla fram ur täljkuivorna och pojken fick sin mjölk.

Petter i Borgum kunde ären stanna blod. Maj-Stinas kull fick rengöra benen och korna i en vandringsveck vid tegelkullet. Han blödde och hört och man följde honom till Petter i Borgum. När han kom fram till Borgum slutade blodet att rinna med tillsammans.

Den vanliga sjukdom på kalvorna var för bollsjukan. Kalvorna hade på en gård på fastlandet fått bollsjukan.

ACC. N:R M. 13495:3.

Man mötte så sin Peter i Bergen och berättade, att katar-
na led ut brödjukan. Peter gick så ut i vestboden och tog
bibeln och fram med. Han läste upp en ställe ur bibeln -
jag tror det var om kviwanna som hade blodgång - och högg
yxan i huggklubben. Genast slutade blodet att rinna på
kattarna.

När Peter skulle dö, hade han det besvärligt. Prästen
var hos honom många gånger, men inget hjälpte, för
Peter var rätt för att dö. Men så en kväll dog han. Döden
skyndade så upp hin en hyresgäst, som bodde där på, och
talade om för henne att fadern var död. Hyresgästen följde
med henne ut. Han hade nu en psalmbok under
Peters haka och pengarna på ögonlocken. Så gick man till
sängen. På morgnen, när Jorrem vaknade, låg Peter i
sängen och undrade om han inte skulle få någon mat.
Han levde därefter i tre veckor.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

Rastering s. k. knapping av tjurar till tjuror.

Rasteringen skedde när tjurarna var 2-5 år gamla.

Dessa tjuror skilte sig från vanliga or, genom att de var betydligt större och starkare. Huden på blek krata på dessa or, och oren behöva tjurans stora bringa. Dessa tjuror var även betydligt starkare än vanliga or.

Handlingsförfarandet: Man band tjuren i spiltan så lågt från som möjligt. Ören frambenen band så att han inte kunde komma loss. Pungen stoppades sedan ned i en s. k. sleglåda, som såg ut som en fyrkantig låda med draglock. När pungen kommit ned i lådan, tog man på jämspett och sånc mot lådans rya kant. Därpå tog man en hammare och slog till locket, så att det för in mot spillet. De små träna rullade tjuren ihop, och man hällde vänen, som rull ut efter sidorna på honom, så att han kvickade till. Genom sleglet mot locket krossades så des ledarna. Man tog därpå med handen till kände på så des ledarna.

ACC. N:R M. 13495:5.

Fri är vara säkert på att sådesledarna var funktions-
oförliga tack vare uppbrutligt med sylar genom dem.
Sjåbra testiklarna hamnades sedan med stenar. Denna
kastning kallades kuappning.

Den sista kuappning som ägt rum här var på
Höglycke gård omk. år 1880. Denna tjur var 5 år gammal.
Han var fruktansvärt ilskan, så han angrep f. o. m
mjölkskorna. Man beslöt där för att göra honom till och
kuappningen utfördes av en man från Åby socken.

Kastning till stut.

Vid denna kastning användes inte slaglida. Tjurkavren
som skulle kastas till stut var omkring 2 månader
gammal. En klava bänds högt upp på pungen, så att
stenarna inte kunde åka upp i ljummen. Därefter
skan man en järk i pungen, så att testiklarna åkte
ut. Man klippte då av sådesledarna. Denna kastning
kallades gallning.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Trollskön hos kv.

Ked trollskön menas, att en trollkunnig person förpassat in en boll, och därigenom åsamkat kom sjukdomen.

Två gåmgar hade man en kv, som varken ville äta eller dricka på en lång tid. Man trodde då, att kom från trollskön och gån henne medicin bl.a. talvmanuskraft och bergolja. Men då inte kom blev bättre, bestämde man att slakta henne. Men vara nödsakat att slakta en kv på Jerns tid var en stor ekonomisk förlust. Man drog ut kom, band en förkläde över ögonen på henne och ledde henne till slaktbänken, som var en stega, som vilade på 2 timmerkalkar. Därefter band man 2 tömmar i de ben, som stod längst från stegen. Slaktaren hade en svenkyl och med den högg han kom i marken, strax nedan för hinnen. Samtidigt drog man till tömmarna, så att kom ramlade ned på stegen. Sedan stack man kom i kroppspulsåren.

När man nu flöt Jerns kv, upptäckte man en

ACC. N:R M. 13495:7.

bill, stn som en kanten näve, på bogen. Alla som
var med, sade, att Jena var en trollskott. De blev rädda
och ingen ville stå vid Jena. Jag, som var ung och my-
fiken, fick tag i boken och skar Jena mitt i två. Bollen
sammnade samman flätet här, resten var fjäder och trasor.
På alla var rädda för trollskottsverkningar grädes
Jena med.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

2.

ACC. N:R M. 13495:8.

Jag minns att min mor och minna vid bekning gjorde
en kurs i Tejen, innan Tejen gjorde. Jag frågade min mor
varför hon gjorde Tejen. Hon svarade blm, att hon lärt Tejen
i sin mor. Jag tror att det var en säm an be, att gud
skulle välsigna brödet.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 13495:9.

askig antistatistroll

När man i Yöce blivit bunden hade han en kabo,
som hette Se-Balja, som gick omkring i Tupa. Han
sluckade på en sten. För denna sten blev den första
människan, som bebyggde dessa trakter.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

På de gamla byggena låg golvet fritt uten stöv
or några stavar. I stycken bjälkar hörs upp jävna
byggstöt. I byggstöt var inte fastspikat. Den var plankorna
var kilformad och kunde drivas in i fass golvet gjussade.
Genom att golvet inte var fastspikat fick alla plankorna
samma klang vid slagtröskning. För att skydda
lozen och ludugärdan mot truedom hade man brett
in en ova i tröskeln.

Ibland hade man satt upp en fläkt byggda vapen
tröskeln för att skydda mot truedom.